

كوردی باکور ب گشتی ب تورکی تاخیفن و دبن تورک و کوردستان ژی

بچوک دبیت

ئەشکەرەیه میلیهتین دونیای ب زمان ژ ههف تینه فهقهتاندن و ناس کرن، ههکه زمان نهما میلیهت نامینۆ وهک نهتهوهیهک و یی بجهلهی دنیف میلیهتین دیترا.

ب دریژی میژوو چهند ملیون کورد ئەزمانی خوه ژبیرکرنه و دنیف مللهتین دیترا حهلهانه و وندابوونه ل سوریا و لبنان و فلهستین و ئوردون و حیجاز و یهمه و میسر و سودان و له ولاتی مهغریب له باکورئ ئیفریقیا.

ههر د زهمانهکی زو (کرواتیا - کورتی) ژ کوردستانئ چونه ئەوروپا و ژ بهر ئاشوریان ژ ههریما دیاربهکر رهفینه و یان (تیگران) ی پادشای ئهرمه و ژ زوریهتا پاشایین ئەشکانی وهختی کهمهکی پیش زاین ژ بوتان تا رووباری فوراتی داگیر کریه ب پشتهفانیا (رومان) ئەو ژ ولاتی وان دهرکرن و دریژیکا قهفقاسیا و پشتا دهريا یا رهش چون ئاوروپا و نهو دهولهتا وان پینج ملیونه و جیرانی ئەلمانیه وهک من ب دریژتر نفیسیه د کتیبأ خوهدا (حدود کردستان الجنوبية من سنجار حتی بهدره).

کوردی، (بلوچ) ژی دنیف بهینا ئیران و پاکستان دا کو ژ کوردستانا رۆژئافا هاتنه نهو دبیزن ئەم نه کوردین و کوردین لوری مهزن ژی (کوردی بهختیاری) و هندهک ژ لوری بچوک ئەوژی نهو دبیزن ئەم نه کوردین و نهتهوهیهکی سهربهخوین.

چهند سالهک ژبهريا نهو یهک ژ سهرکردین سیاسی فلسطینی گوت چاریکهک ژ خه لکی فلسطینی ب ئەسل کوردن و کوردین میسرئ ژی نهو دبیزن ئەم پتر ژ چار ملیون کوردین له میسرئ و سهروکی نهو یی میسرئ (عبدالفتاح السیسی) ژی بهحسئ کوردان کر ل میسرئ و گوت کورد له میسرئ ههنه.

دبارا كورد ل (يه مهن) ئى من گۆتارەك بلاڧ كرىه و دبارا كورد ل (سودان) له ههريما (كوردوفان) ژى من گۆتار بهلاڧ كرىه. بىرمه ندى و ميژوونوسى مهزن (ابن خلدون) د بهرگى (7) و ل(111) د تاريخا خودا نقيسيه ژبه ر (هۆلاكو) كوردهكى گه لهك ئاواره بوون و ل روبراى فورائى دهربازبوون بو وهلاتى شامى لى ههردوو عهشيره تىن كوردىن (لوبىن) و (بابىر) دگه ل هندەك كوردىن ديتريين سهر بوان رازى نه بوون ل سوريا و ميسرى دا بيمين د ژير دهستى توركاندا يانى (دولة المالك) يانى نهو توركىن كو عهبدىن (دهوله تا ئه يوبى) بون و كودتا ل ئه يوبىيان كردن و هاتن سهر حوكوم ل سوريا و ميسرى ئيدى ئه ف كوردىن هه (نيزيك 6000 كم) به پى چوونه هه تا گه هشتن شارى (مراكش) ل نيزيك زه رىاى ئه تلهسى و په نا بردن بهر دهوله تا (مؤحدين) يا بهر بهر.

بيگومان نهو د و عهشيره ته خودان غيره ته زانينه توركىن سهر لجوقى و جهنگيز خان و جلال الدين خه وارزمى و مه غول چ ب سهرى كوردان ئينانه. خودزكا هه مى كوردىن نهوژى وهك كوردىن (لوبىن و بابىر) خودان حرس و غيره تىبان. بى گومان نهو نه فىين وان ههردوو عهشيره تان له باكورى ئيفريقيا گه لهك هه نه لى دنيف بهر بهر (ئامازيغ) و عه ره باندا حه لهانه.

كورد له پيش ئيسلام له قه فقاسيا گه لهك هه بوون و دهوله تا شه داديا كوردى كو له سه دهى دهى زايىنى دا له وى دروست بو له قه فقاسيا ئه رمه نستان و ئه زربيجانا روسيا و جورجيا خسته ژير دهستى خوه و پارچه په كى كوردستان له وى مابوو به ناوى (كوردستانا سور) لى (ستالين) ي تاوانبار كوردى وى هه مى ئه نفال كرن و دهر كرن و كوردهك تيدا نه هىلا ئه وهژى ل سهر داخازيا توركيه و ئيران.

توركيه خه ته رناكترين پرؤژه دروست كرىه بو بچوك كرنا كورد و كوردستانى كو پرؤژا (GAP) ه كو ميقدارى (76) ههزار كيلومه ترى چارگوشه ژ كوردستانا باكور دكه به نداو (به راژ) يانى ب قه دهر كوردستانا باشور كييم (16) ههزار كيلومه ترى چارگوشه دبن ئافيدا دا غه رق دكه يانى پتر ژ ئه رزى فان شهش دهوله تان ئه لبانيا و كوزوفو و فاتيكان و كويت و قه ته ر و دوبه ي. كوردىن وان جهان ژى ناواره دكه بو بازارين توركان هه تا زاروكين وان ببن تورك.

له كوردستانا باشور سالی 2005 سهرکردایه تی كورد ئیعتزافی كرد به به عه ره ب كرنا چاخئ (صدام) و ب سنورئ عه ره ب كرنا گه له ك ژ ده فهرین كوردستانی ژ شنگال هه تا مه نده لی و سنورئ وئ عه ره ب كرنئ له قه زا مه خمور هه تا زور گه زرافئ به رد فنا كه لها هه ولیرئ یه ب (35) كم.

ههر جهه ك گیسكه کی گروئ عه ره بان گه هشتبئ و ههر گونده ك یئ كوردان (صدام حسین) خه لكئ وئ ده ركربئ و عه ره ب ئینابئ وی گوندی حكومه تا عه ره بان یا نوئ و پاش زه مانئ (صدام) گوت ئه و جهه موشته ره كه دنئیف به ینا كورد و عه ره ب دا سهرکردایه تی كوردی ژئ گوتن راسته موشته ره كه و ئه فا هه داخلی قانونا نوئیا عیراقی كرن كو ماده (140) ه و ها (51%) ژ خاكا كوردستانا باشور یانی پتر ژ نیفا وی عه ره ب تئدا كرنه شريك كو ئه و روژه كورد ب قوه ت بون و عه ره ب ل عیراقئ زه عیف بوون. مخابن سهرکردایه تی كوردان نه گوت سئ یه كا موصل ژئ كورده بلا موصل ژئ مشتته ره ك بیئ و كورد ل به غدا گه له ك هه یه و دو پشكا باژارئ (كوت) كورده و باژارئ (علی الغربی) هه می كورده و له پاریزگه ها (عه ماره) كورد گه له ك هه یه بلا ئه و ژئ هه می موشته ره ك بن دنئیف به ینا كورد و عه ره ب دا ههر وه كو من ب درئژی ئه و جهین كورد و عه ره ب تئدانه نفیسیه د كتیبا خوه دا (حدود كردستان الجنوبية تاریخیاً و جغرافياً خلال خمسة الاف عام) یانی سنورئ كوردستانا باشور دده می 5000 هه زار سالدا.

و ها پتر ژ نیفئ كوردستانا باشور یان (51%) ژ ده ستئ كوردان چو و حكومه تا عیراقئ مه زنترین باژارئ كوردستانا باشور ژئ (باژارئ نه فتئ) كه ركوك ب تمامی داگیركر د روژا (2017/10/16). ئه فا هه ژئ ته ئسیره کی مه زن هه یه ل سهر بچوك كرنا كوردستانی، كوردستان پئ بچووكر بوو ئه وه ژئ ب هوی لاوازی عه قلی سیاسی كوردی و ههر به هوی ئه م جوړه عه قلیه ته لاوازه بویه كو كورد نه بوه ته ده وله ت.

د زه مانئ مسته فا كه مال و عیسمه ت ئینونوی بتلیس كو ئاخفتن ب ئه زمانئ كوردی قه ده غه بوو كورد هه می ب كوردی تاخافتن. د هافینا سالا 1977 كو ئه ز د گه له ك دنا فچین كوردستانا باكوردا گه رام وه ك دیاربه كر ژئ كورد به كوردی تاخافت هه تا كورد ل ئیسته مبول ژئ ب كوردی تاخافتن. ئه گه ر چند سالا 1980 ب یاسا یا نمره (2932) كوردی هاته قه ده غه كرن لئ سهرۆك (ئوزال) د روژا

1991/2/25 قەدەغە ل سەر زمانی كوردی هلگرت لی كورد ب رزامەندی خوە د فان 30 سالیڤن دویمایی دا رو له ئەزمانی تورکی کرن و ئەزمانی كوردی تەرك کرن و ئەفا هە سونجی كوردان ب خوەیه نھو د كاری بیژین 70 - 80% كورد ب تورکی تاخیڤن ئەفا هە مەزنتین كارسات و خەتەرە بو كورد و مروڤین هشیار و رەوشەنبیر و كوردپەرور و دوربەین گەلەك ئەفا هە ب وان نەخوەشە.
من ژ گەلەك كەسان پرسی یە هەتا بزانیە كورد ب تورکی تاخیڤن د فان جەین خاری دا و وها گوتنە:

دیاریبەر (70%) ژ خەلكی وی ب تورکی تاخیڤن دنیڤ مالیڤن خوەدا.

باتمان: تاخیڤن كەڤن (30%) و تاخیڤن نوێ (80%) ب تورکی تاخیڤن

ئورفا: (50%)، ویران شەهر (50%).

وان: له سوێکی (50%) و دنیڤ مالیڤن خوەدا (90%) ب تورکی تاخیڤن.

ولاتی سەرحدان هەمی پیکڤه (80%).

گەڤەر ل هەکاری ل سەرسنوری ئیران (80%).

دیرسیم دبیژن (100%) زمانی كوردی هەر نەمایە.

بینگول (100%)

باژاری میردین: (100%)

ئادیه مان (90%)

عینتاب: (100%)

جزیر: (30%)

ژ هەمی زەلام و ژنکان زی پتر ژنك د مالیڤن خوە دا دگەل بچوکیڤن خوە ب تورکی تاخیڤن.

دبیژن کورد وسا دزانن ههکه ب تورکی باخیشن پی مهزن دبن و سهربلند دبن و گهلهک ژ وان ژی شهرم دکن ب کوردی باخیشن یانی نهوین شهرم و حهیا و حرس و غیرهتا کوردایهتی و نهتهوایهتی ل نک وان نهمایه شهرم دکن بیینه زانین کو کوردن نهو کوردین حکومهتی گوندین وان خراب کرنه و چونه بازارین تورکان بچوکین وان کو مهزن بونه نهو (90%) ب تورکی تاخیشن و کوردی نزانن.

ههکه وها بچی هتا (20 - 30) سالین دیتر (10%) ژ زمانی کوردی نامینی و کوردی ببن تورک و نهوا تورکان دگوت: کورد له تورکیه نینه بهلکو تورکی چیاپی ههنه یی راست دهرکهفی.

سهبهبی فی یهکی چی یه؟

من گهلهک پرسی ژ مروفتین کوردیپهروهر (وهلات پاریز) کو هندهک ژ وان و مروفتین وان ژی شههید دانه و یان کورین وان له سهری چیانه و یان ل حهبسخاناندانه. هندهک ژ وان دبیژن سهبهبی ئاخافتنا کوردان ب زمانی تورکی نهفین، ههنه:

1. خوهندن د مهردرهسین تورکی دا و نهبوونا مهردرهسین کوردی نهف سهبهبه نهراسته چونکه ل ئیرانی کورد ههمی د مهردرهسین فارسی دا دخونن و ب تنی یهک مهدرسه ب کوردی ل ئیرانی نینه لی کوردی ئیرانی ههمی ب کوردی تاخیفن نهک ب فارسی نهگهر چ فارسی ژی دزانن.

ل سوریا مهدرسه ههمی عهرهبی بون و ب کوردی نهبون لی کورد ههمی ب کوردی تاخیفن نهک ب عهرهبی.

ل عیراقی مهدرسه ل سلیمانی ب کوردی ههبون لی پیش سالا 1960 ل کهرکوک و خانهقین و دهوک و ئاکری و زاخو و سنگال و موصل و بهغدا... مهدرسه ب کوردی نهبون بهلکو ههمی عهرهبی بون لی کورد ههمی هر ب کوردی تاخیفن و زمانی خوه تهرک نهکرنه.

2. ئاوارهبوونا کوردان بو بازارین تورکان.

نهدوره نهف سهبهبه نیقی راست بی

3. حزبين كوردی.

ئەف سەبەبە ژ ھەمیان ب قوھتەر و راسترە چونکە دبئژن:

(ا) - ئەوھل کەس بەرپرسین حزبين كوردی د مالا خودا ب تورکی تاخافتن و ھەتا نھو دەھ (10)

حزبين كوردی ب سەربەستی ئیش کرنە ل تورکیە ئەوین پی گوتنە ولاتپاریژ.

(ب) - ل نک بەرپرسین حزبين كوردی وسابوو ھەکە د کومبوونین مەزن و خوپیشاناناندا و د

موناسەباتی، نیشتمانی دا وەك نەوروزی - ھەکە ب کوردی باخیفن حکومەت و ئەو کوردین کوردی

نزانن و میللەتی تورک و حزبين تورکی و (چەپین تورکان کو خوہ ب کوردان فە گریدانە چونکە

جھئ وان د نیف تورکان دا نەمایە) کوردی نزانن و مەخسەدا وان تی ناگەھن ئیتر پتر وان بەرپرسین

حزبين كوردا (خیتاباتی) خوہ ب تورکی ددان ھەر وەسا رەئیس بەلەدیین کوردی و ئەندام پەلەمانین

کوردی ژی ب تورکی تاخافتن د سەردانا باژارین کورداندا و د موناسەبەین نیشتمانی دا ھندەك کەس

زیدەتر دکەن سونجی (HDP) ئ کو سەروکی وی (صلاح الدین دەمیرتاش) ھەر کوردی نەدزانی و

ئیتر بو ھەر باژارەکی چوبایە و د ھەر موناسەبەیکە نیشتمانی دا ب تورکی تاخافت. پەرلەمانتارین

وی حزبئ و ھەروسا رەئیسین بەلەدیین کوردان یین وی حزبئ ژی وەختی د چونە باژارین کوردان بو

موناسەبەین نیشتمانی یان بو خوپیشانان ب گشتی ھەر ب تورکی تاخافتن و ھەتا دبئژن: ل قەندیل

ژی گەلەك جارن بەرپرسان ب تورکی گوتار (نوتوق) ددەن.

ئەفا ھە بو سەبەبی بلاقبوونا تەشویقا زمانی تورکی د نیف خەلکی دا، وەختی خەلك دیتن مەزنین

کوردان ب تورکی تاخیفن وسا تی گەھشتن کو ئاخافتن ب تورکی شەرەفەکی مەزنە و زمانی کوردی

نەتشتەکە ئیتر کورد روژ ب روژ بەرئ خوہ دانە زمانی تورکی بەلگە ژی ل سەر راستیا فی سەبەبی

ئەوہ کو بلاق بوونا زمانی تورکی د نیف خەلکی دا د زەمانی پەیدابوونا فان حزبين كوردی دا بویە

چونکە پیشتەر کو ئەزمانی کوردی قەدەغە بوو ژ وەختی مستەفا کەمال فە کورد ھەر ب کوردی

ئاخافتن.

وهختی سەرۆکی خزبا کوردی و رئیس به‌له‌دیڤن کوردی و ئەندامیڤن په‌رله‌مانی زمانی کوردی نه‌زانن و ههر ب تورکی باخیشن ئەنجاما وی یا خراب بی ئەفه بی. هه‌تا مروڤه‌ك ژوان مروڤین من ئەف مه‌لوماتین هه‌ژی دپرسی عاجز بوو گوت: بتنی زمانی کوردی دنیف قوروجیان دا مایه. ب کورتی سه‌به‌بی فی په‌کی ب گشتی حزبین کوردی بوونه.

چاره‌سه‌رکنا فی کاره‌ساتی

1. پپووسته حزبین کوردی بکه‌نه شهرت هه‌رکه‌سی ببی سەرۆک حزب لازمه کوردی بزانی ههر وهسا به‌رپرسیڤن مه‌زنیڤن حزبی و سەرۆکیڤن باژیرفانیان و ئەندامیڤن په‌رله‌مانی ژی لازمه کوردی بزانیڤن.
2. وهختی به‌رپرسیکی حزبی نوتوق بده لازمه ب کوردی بی و هه‌که پپووست بو ئەو نوتقه ب تورکی ژی بیته به‌لاف کرن بلا وی چاخی موته‌رحم ل به‌رته‌نشتا وی به‌رپرسی راوه‌ستی و رسته رسته ئاخافتنا وی ته‌رجومه بکه ب تورکی ههر وهکو چه‌وا سەرۆکیڤن ده‌وله‌تین دنیایی وهختی کوم دبن د چفاتا میلله‌تین یه‌گرتودا سەرۆکیڤن ده‌وله‌تان هه‌که چه‌ند ئینگلیزی ژی بزانی لی عاده‌ته هه‌ریه‌ك ب زمانی نه‌ته‌وه‌یی خوه تاخیقی لی ئاخافتنا وی تییه ته‌رجه‌مه‌کرن ب ئینگلیزی.
3. لازمه حزبین کوردی ب هه‌می راگه‌هاندنیڤن خوه میلله‌تی کورد هشیار بکه‌ن کو پپووسته ب کوردی باخیشن دنیف مالیڤن خوه‌دا و ل سوکی و ل هه‌می جهان ژی و بلا زمانی تورکی ژی بزانیڤن.

عبدالرقيب يوسف

میژووفان

2022/1/15